

HATAY
~~ANTAKYA~~, YAKACIK (PAYAS)

KS 8

SOKOLLO MEHMED PAŞA KERVAN SARAYI

TB -

TE -

TM (12-6)

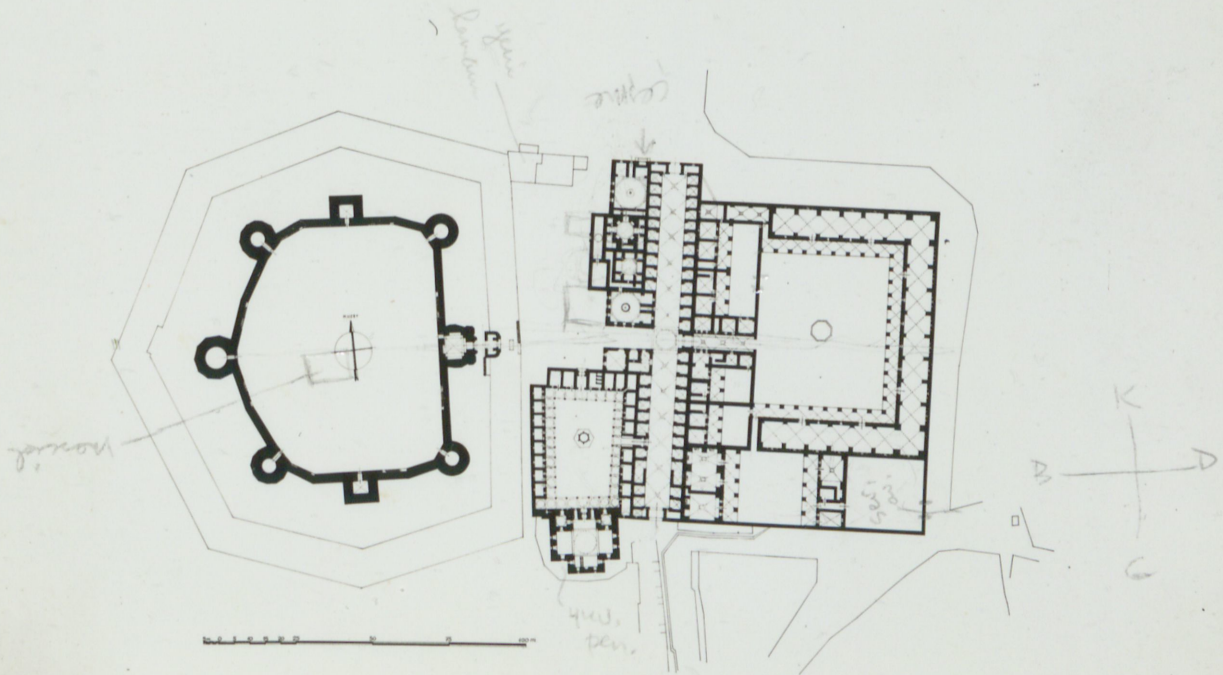
AKF. SY. P2

اصف سلطان سلیمان بن سلطان اولیٰ مخبر عالم صاحب خلق حسن
اکبر بود و در قاضی قاضی علی بن قاضی کوردی بود و در آوار بر مرغان
سیاه و بیاضی رضای سخن و ایلدی منزل جنالی اباد ایلدی بر کج در
حق قول لیده عجبی مثل ایلدی حق و علم و ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی
واقف صاحب اثر باغ لید و بی عان واقف ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی ایلدی

Payas, Sokullu Hane

PAYAS SULTAN SELİM CAMİİ HEYETİ
VAZİYET PLANI. 1/500 RESTİTÜSYON.

اول سمی فخر عالم صاحب خلق من
بی بقادر کوردی بود آر بو آر پر محن
منزل عقبا ی آبار ایلدی ایر کجه دن
قله انسانه نصیب ایتمز بو خیری ذوالمنن
وقف ... سبیل ایتیم بونی لله بن ۹۸۲

اصف سلطان سلیم ابن سلیمان زمان
اکلیوب بود هرنانینک فنا سن راستی
یابدی یو هانی رضای مقجمن وقف ایلدی
حق قبول ایده عجب بی مثل اولبر حق یو کم
واقف صاحب اثر تاریخ ایدوب دیدی همان

Asaf-ı Sultan Selim ibn Süleyman-ı zaman Ol semiy-i fahr-i âlem sahib-i halk-i hasen
Anlayıp bu dehr-i fânîni fenâsın râstî Bi-bakâdu gördü bu dâr bu ar-ı pür-mihen
Yaptı bu hamı ruza-yı Hak için vakf eyledi Menzîl-i ukbayı âbâd eyledi erkenceden
Hak kabûl ede acib bi-misîl oluptur hak Kela insana nasib etmez bu hayru zül-menên
Vakf-ı sâhib-eser tarih edip dedi heman Vakf... sebil ettim bunu li'llah ben
bu kim

Payas Kalesi'nin yapısı: Deniz kenarında dört köşe, kayalık, güzel bir yapıdır. Sekiz aded sağlam kulesi, her kulede küçük ve büyük on aded topu vardır. Büyük bir burcunda balyemez toplar olup limanı korurlar. Burası Haleb'in iskelesi olduğundan hudud gibidir. Kalenin çevre uzunluğu sekizyüz adımdır. Kale içinde toprak ve kireç ile örtülü üçyüz kadar ev vardır. Kalenin duvarı iki kattır. Burç ve barusu gayet sağlamdır. Doğuya bakan ikişer kat demir kapılı kapısı, hendek üzerinde ağaç köprüsü vardır. *İskele kulesi sağlam ve yuvarlak bir kule olup üzerinde kale askerleri gece gündüz nöbet tutarlar. Zira gümrük bu kısımdadır. Burası eskiden gayet güzel bir liman imiş, fakat şimdi o kadar bakımlı değildir. Gemiler bazan uğurlar. Coğunlukla büyük gemiler alarga demir atıp yatarlar. Sekiz çeşit rüzgârdan koruyucu bir limandır.

Kale hendeğinin soltarafında genişçe bir mahkemesi vardır. Kale kapısı önünde büyük bir dut ağacı var; ve demir kapılı, kale gibi büyük bir hanı vardır ki 1007 tarihinde yapılmıştır. Han kapısı, kale kapısına bakar. Gayet düzenli, harem odalı, ahır ve develiği, olan geniş avlusu, yemekhaneli eşsiz bir handır. Bu hanın yanında güzel ve garip bir cami vardır ki İstanbul'da Silivrikapısının iç kısmındaki İbrahim Paşa camii-ne benzer. Mihrab ve minberi gâyet işlidir. Boyuna ve enine seksen ayaktır. Avlusu sanki cennet'ten bir bahçedir. Şehrin en güzel ve selâtin câmil olduğundan cemaati boldur. Avlusunun ortasında bir havuzu vardır. Çepçevre etrafında abdest muslukları vardır ki sebil gibi gece gündüz devamlı akarlar. Burada abdest tazelenir. Bu havuzun etrafı çeşitli turunc ağaçları ile donatılmıştır. Her birisinin hoş gölge ve havasından, limon ve turunc çiçeklerinin güzel kokularından cemaatin dimâları hoş olur, herkes can ü gönülden Allah'a ibadet ederler.

Camiin iki kapısı vardır. Biri kibleye açılan avlu kapısıdır. Soldaki kapı sözü geçen dut ağacına bakar. Camiin içi gâyet nurludur. Kubbesi ise kat kat nurludur. Buradan olan parmaklık tunc pencereler üzerine sedef işli kapaklar, nefes, telli ve kurdekâr camlar bir yerde yoktur. Nurlu güneşin ışıkları vurdukça câmiin içi nur üstüne nur ile dolar. Kürsüsü ve müezzin yeri işlidir. Şamdanlar, kandiller, avizeler ve ibrişim nakışlı halıları pek güzeldir. Kısacası kale, han, imâret, mescid, medrese, çarşı, pazar ve hamam hepsi kâgir binalar olup, mavî kurşunla kaplıdır. Hayır ve yardımların hepsi şehid gâzi Sokullu Mehmed Paşa'nın yapılarıdır. O zenginlik zamanlarında temel nâzırı Sinan Ağa vilâyet halkının arzı ile yedi bin kese masraf göstermiş ise de koca vezir buna hiç önem vermiyerek az bile bulup defteri yakmıştır. Bu derece Cafer Bermeki'ye benzer Aristo gibi düşünüşlü bir vezir idi.

Süleyman, Selim ve Murad hanların vezir-i a'zamı olup kırk şene sadrazamlık etmiş, birçok defa görevden alınmış ve nice baş kuman-

dan olmuştur. Bütün hayır ve hasenâtında üçyüzyirmi hutbe okunur. Rumeli'nde Edirne yolunda Burkaz (Burgaz) kasabasındaki hayratlar da onun kasabası olup hâlen vakıflarına kendi soyundan İbrahim han-zâdeler ocaklık olarak bakarlar. Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun. Çok ke-reler hayrat ve imâretlerinde yemek yemiştir. Ama hayratlarının hep-sinden önemli bu Hac yolu üzerinde bulunan Payas (Peyâs) şehridir. Burası evvelce derbend halinde iken vezirin imarı ile güvenli hale getirilmiş halen düzenli, güzel bir şehirdir. Bağ ve bahçesi, gülistan ve sün-bülistanı vardır. Şehrin şirin görünüşü vardır. Toprak, kirec ve cisin ile örtülmüş sekizyüzelli kadar ev vardır. Halkı avâriz ve tekâlîit vergilerinden af olunmuş ve müsellemdirler ki sekiz bin kişi olarak sayılmıştır. Teşkilât ve zabıtası için onaltı kethüdâlık tabir olunur.

Korsan ve dağ eşkiyası şehre ve yola bir kötülük etseler hemen bu şehir halkının şebazları batıdan Kurtkulağına, kible tarafından Bilan ve Bakras yollarına silahlı olarak hücum ederek eşkiyayı mutlaka yakalarlar. Gelen giden müsülman hacılarını, kara ve deniz tüccarlarını rahatlıkla geçirirler. Gayet atik, kuvvetli ve son derece hünerlidirler. Bu güçlülüklerine göre yine de gayet saygılı kimselerdir.

Şehirde sadece Mehmed Paşa câminde hutbe okunur. Diğerleri tekkedir. Bilinenleri Halil ve İskele tekkeleridir. Üçyüz dükkân vardır. Dük-kânlarda herşey bulunur. Yedi aded kahvesi, bir hamamı olup bağ ve bahçelerinin sonu yoktur. «Mercan Ağa Kuyusu» denilen suyu gayet soğuk bir kuyusu vardır ki Temmuz ayında buz parçası kesilir. Şehir halkı hep ona muhtaçdır. Şehir sahil olduğundan havası biraz ağırcadır. Fakat altı ay kışı pek hoş olur. Diğer altı ayda bütün halk Temmuz olunca eşrâf ve a'yân, küçük ve büyük Payas dağı yaylağına çıkarlar. O kadar büyük bir yayladır ki o taraf tarla olan Türkmen ve Araplardan iki yüzbin kişi bir milyon koyun ile Kuyruk yani Ülker yıldızı doğduğu andan başlayarak altı ay bu yaylada kalırlar. Hava ve zindelik kazanıp döl dös sahibi olurlar. Binlerce hayat suyuna benzer akar suları vardır. Asil şehir halkı garip, dost Oğuz boylarıdır. Namazına devam eden, imanlı, Allah'ın birliğine inanan, tarikat sahibi, derviş kılıklı kimseleri vardır.

Beyaz ve has ekmeği, yaylasında pişer livâşe yufka ekmeği, üzümü, inciri ve turuncu çok beğenilir. Yaylalarında kayısıya yakın bir üzüm olurki buraya maksustur. Yedi aded yaylası vardır. Her birinin ayrı özelliği vardır.

Evvela, (Sürmeli Yayla) da asla tâun hastalığı olmaz. Habib Necâr hazretleri bir çok defalar bu yaylada kalmış, halka dine davet etmiştir. Kendisi meb'ûs'dur. Duâsı sebebi ile bu yaylada asla vebâ hastalığı görülmez.

Payas'da...

Zahya Kanbolat'ın eşi Saadet Kanbolat şöyle dedi:

— Başlanmamış işin başında yılan yatar. Bu, bir halk sözlüğü... İşe bir kez başlamalı yani. «Ankara Notları»nu bazen, sabahın altısında kalkıp yazmaya başlıyorum. Yazmaya başlayınca yılan kalkıp gidiyor.

Reyhanlı, Cilvegözü sınır kapısına çok yakın. Cilvegözü'nde Suriye'ye geçiş yapmak için kuyrukta beklemekteler. Cilvegözü'ne giderken, yol boyunca pamuk tarlalarında çalışan kadınları kızları görürsünüz. Çalışmaya gidenlerin çapaları da omuzlarındadır. Çapaları da kendilerininindir, bir de onu taşırlar. Cilvegözü'nde yapılar, lokantalar, kahvehanalar kamulaştırılmış. Cilvegözü kapısı genişletiliyor. Cilvegözü'ne şöyle bir uğrayıp, Reyhanlı - Kırıkhan üzerinden İskenderun'a dönüyoruz. Yolda, Tayfur Sökmen'in çiftliği. Çatalhöyük tepesinin yakınından geçiyoruz. Yahya Kanbolat'ın buralarda, pamuk tarlaları var. Pamuk tarlaları yemyeşil...

Kırıkhan'da eski Antakya Valisi «Muammer Ülgen Koruluğu» bu kamu görevlisinin adını yıllar boyu yaşatacak.. Muammer Ülgen, nereye gitse bir yapıt bırakmış...

Bu yörelerin sorunları Türkiye'nin öbür yörelerinden ayrı değil. Bir eski parlamenter, yıllar önce gazeteci Ahmet Perker'e şöyle dermiş:

— Biz Ankara'da 400 kişi bir yasa çıkarırız, otuz milyon onun hilestini düşünür...

Sanayileşmeden söz ederiz, sanayicilerimiz nasıl sanayici olmuşlar, zenginlerimiz nasıl zengin olmuşlar? «X» İlçesinde, kafayı bulmuş bir sanayici, dumanlı gözleriyle çevreyi süzerek şöyle bağıyordu:

— Ben keçi çobanıydım, bugün milyonerim...

Keçi çobanlığından gelmiş sanayicilerle, ülke de oncağız sanayileşiyor demek.

İskenderun'a gelmiş kaymakamlardan biri, yıllar önce, «Soğukoluk» olayına el atmış. Öğrendiğime göre, kaymakam da MSP eğilimliymiş hanı... Soğukoluk'daki kızları çağırıp sorarmış:

— Kızım, sen kendi gönlünle mi çalışıyorsun? Sana baskı yapıyorlar mı? Bak, doğru söyle...

Kaymakam, İskenderun'da altı ay dayanabilmiş. Ayağını kaydırmışlar. Sonra gelenlerden, «Soğukoluk» olayına el atanların soniarı iyi gelmemiş.

Soğukoluk'ta bazı yerlerde müşterilere sorarmış ilgilisi:

— Efendim, battaniye ister misiniz ?

İşi bilenler, battaniyenin ne anlama geldiğini anlarmış...

İskenderun'da, sanayici, iş adamı, tüccar ile yüksek düzey memurlarının gidip oturdukları yer, «Deniz Kulübü». Orta derecedeki memurlar, «Şehir Kulübü»ne gidiyorlar. Ondan sonra gelenler için ise kahveler var. Herkesin dinlenip, eğleneceği yerler belli. Oyun oynayacağı yer de.

Yaşam güçlüklerine dayanamayanlar ise dileniyor. Bir kaç yerde, dilenciye para verdim. İşsizlik diz boyu...

Payas, Kervansaray'ı ile görülecek bir yer. Kervansaray'ı Sokullu Mehmet Paşa yaptırmış. Kervansaray'ın içindeki dükkânları, camiyi, avlusundaki beş yüzyıllık zeytin ağacını gördük. Evliya Çelebi'nin anlattığı camiyi gezerken, içerde ayrı ayrı Kur'an kursu gören kız-erkek çocuklara bakıp kaldım. Minicik bir çocuk, bizi görünce:

— Neuzubillah.. diye mırıldandı. Minicik kızlar, Kur'anların üstüne eğildiler...

Payas kalesinin çevresi su kanalı. Kaleye saldıranlar, suyu kolay geçemezler, kaleyi alamazlar diye düşünülmüş. Evliya Çelebi anlatıyor kaleyi, şöyle:

«Deniz kıyısında dört köşe kayalık bir güzel kaledir. Sekiz adet sağlam kaleleri ve her kalede küçük ve büyük on adet topu vardır. Bir büyük burcunda balyemez topolar olup limanı korur. Burası Halebin iskelesi olmakla sınır gibidir. Kalenin etrafı germe sekiz yüz adımdır. Kalenin içinde toprak ve kireç ile örtülü üç yüz kadar ev vardır. Kalenin duvarları iki kat olup burç ve duvarları gayet sağlamdır. Doğuya bakan ikişer kat demir kaplı kapısı ve hendek üzerinde ağaç köprüsü vardır. İskele kalesi sağlam ve yuvarlak bir kale olup üzerinde kale neferleri gece ve gündüz gözcülük ederler. Çünkü gümrük buradadır.

Kale kapısı önünde büyük bir dut ağacı var. Demir kapılı, kale gibi bir büyük hanı var ki 1007 tarihinde yapılmıştır. Han kapısı kale kapısına bakar. Gayet mükellef, bir çok harem odalı, ahır ve develikli, geniş avlulu, ziyaret yeri olan, bir emsalsiz handır..

Sözün kısası kale, han, imaret, mescid, medrese, çarşı, pazar, hamamı hepsi hepsi kârgır bînadır ve mavi kurşunla örtülüdür. Hatrat hayrat ve hasenatının hepsi şehir Gazi Sokullu Mehmet Paşa'nın binasıdır...»

Gezip, dolaşıyorum ya, yerli-yabancıya bu yurt köşelerini duyurmak istedim.